

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен "доктор" по: Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика., Научната специалност: Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли)

Автор на дисертационния труд: НИКОЛАЙ ИВАНОВ СТЕФАНОВ – докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „Влияние на ОСП върху конкурентоспособността на малките земеделски стопанства“

Рецензент: Проф. д-р Васко Николов Копривленски, Аграрен университет – Пловдив, Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.7. Администрация и управление, Научна специалност : Организация и управление на производството. Определен за член на научното жури със заповед № РД-16-133/24.02.2021 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Николай Иванов Стефанов е роден на 13 септември 1983 год. в гр София, Р. България. Бакалавърската си степен по публична администрация завършва през периода 2002 – 2006 год. в Софийски университет „Свети Климент Охридски“ с акцент в обучението – по Макроикономика, микроикономика, Право, Данъчна система и политика, Статистика. За периода 2006 – 2009 год. получава магистърската степен „Магистър по финанси“ в Университета за национално и световно стопанство гр. София, България, с акцент в обучението по Публични финанси, Корпоративни и международни финанси, Банково дело, Парична теория и практика. За периода 2008 – 2011 год. работи като специалист по Приложен софтуер във фирма „Тонеган София“ ООД. От септември 2011 г. до ноември 2014 г. е назначен като експерт „Връзки с обществеността“, към политическа партия ГЕРБ. През 2014 – 2017 г. е експерт в политическия кабинет на министъра на финансите в Министерството на финансите, а от м. май 2017 год. до сега е началник на кабинета на министъра на образованието и науката на Р. България. За периода от 2014 год. до 2018 год. полага усилия за повишаване на своята квалификация и получава сертификати за компютърни умения, за вътрешен одитор в публичния сектор, към Министерството на финансите в Р. България. Специализира публични политики в Американският републикански институт, гр. Задар – Хърватия, Специализация за връзки с обществеността в Академия Конрад Аденауер, гр Берлин, Германия. През 2015-2016 год., провежда специализация по

политика и управленски умения, в Българското училище по политика "Димитър Паница", гр. София.

Компютърните умения на докторанта му позволяват да работи с: Работни програми – Microsoft Word, Power Point, База данни и Фотопрограми на Microsoft, Adobe Photo Shop, Microsoft Excel, Microsoft Access, Компютърните операционни системи на Windows и пр.

От кратко изложената, но съдържателна биография се вижда, че докторантът Николай Стефанов през тези години, през които придобива практически умения и усъвършенствува теоретичната си подготовка, оформя едно благоприятно съчетание на знания и опит за повишаване на своята квалификация за успешно извеждане на научно изследователската си работа.

2. Актуалност на проблема.

Темата е сполучливо формулирана, дисертационна и актуална. По мое мнение докторанта Николай Стефанов се представя с един научен труд, който има не само съвременно, а и оригинално звучене, тъй като се разработва при динамично променящи се условия за българската икономика, като цяло и за агробизнеса в частност. Авторът насочва своето проучване в една малко изследвана област, свързана с влошената структура на земеделските стопанства в България, което се изразява в наличието на голям брой дребни стопанства, обработващи малка част от използваната земеделска площ (ИЗП) и малък брой големи стопанства обработващи значителна част от същата /ИЗП/. Това води до асиметрично разпределение на финансовата помощ, в полза на едрите стопанства. Спешно се налага промяна в Общата селскостопанска политика /ОСП/, която да даде възможност да се увеличи дела на малките земеделски стопанства с достъп до финансова помощ и да се гарантира увеличаване на броя на средните по размер стопанства. Идеята е да се постигне по-широк достъп на малките земеделски стопанства до финансова и друга помощ, която да им гарантира конкурентоспособно развитие.

Чрез повишаване на конкурентоспособността на малките стопанства може да се увеличи заетостта и да се постигнат множество вторични ефекти в селските райони на страната като развитието на свързани отрасли, разширяването на междуетрасловите връзки, повишаване на доходите, намаляване на риска от селскостопанска дейност, повишаване на квалификацията на работната ръка чрез придобиване на опит и знание, внедряване на иновации в производството и др. Всичко това подсилва актуалността на научното изследване и неговата важност за теорията и практиката на управлението на агробизнеса и неговата конкурентоспособност.

Следва да се подчертае, че за разработването на избраната тема са необходими задълбочена теоретична подготовка и добри аналитични способности. Мисля, че когато се оценяват достойнствата на дисертационния труд, този факт

трябва да се има предвид, тъй като той подсилва многообразието и сложността на изследвания проблем.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Докторантът е формулирал добре заглавието, концептуалната теза, предмета, обекта, целта на дисертационния труд.

В настоящото проучване се защитава тезата, че: Общата селскостопанска политика (ОСП) създава условия за повишаване на конкурентоспособността на малките земеделски стопанства.

Авторът си поставя за цел да изследва, анализира и оцени влиянието на ОСП върху равнището на конкурентоспособност на малките земеделски стопанства и на тази база, да предложи нови стратегически модели и решения за нейното повишаване за условията на България.

В хода на работата са решени следните по-важни задачи: Изяснена е същността на малките земеделски стопанства и тяхната конкурентоспособност; Изяснена е същността на ОСП и нейната роля в постигането и повишаването на конкурентоспособността на малките земеделски стопанства; Разработена е концептуална рамка за оценка на влиянието на ОСП върху конкурентоспособността на малките земеделски стопанства; Анализирани са и са оценени влиянията на ОСП върху конкурентоспособността на малките земеделски стопанства; Анализирани са нуждите, които малките земеделски стопанства изпитват по пътя на своите конкурентно развитие в условията на новата ОСП.

Формулираната цел и произтичащите от нея изследователски задачи са последователно и реално изпълнени

В процеса на проучването са използвани методите на: Системния анализ, Ситуационния анализ, Сравнителния анализ, Диагностичния анализ, Статистически методи, Конструктивния метод и др.

В теоретико-методологичната и методическата част на работата ясно личи авторското отношение, което показва, че докторанта има необходимата подготовка и се ориентира добре в разглежданите проблеми.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд е изложен във въведение, три глави и заключение и използвана литература, разположени на 166 стр., Използваната литература е от 129 заглавия, от които 60 на български език и 69 от чуждестранни автори. Литературният обзор е релевантен на изследвания проблем. Изследването е онагледено с 22 фигури, 5 схеми и 16 таблици. Текстът в отделните глави и параграфи на дисертацията са обогатени със сполучливо разработени нагледни таблици и фигури, които доизясняват същността на изследването. В текста и заглавията на приложените фигури и таблици, коректно са посочени съответните източници.

Всяка от частите на дисертационния труд е носител на определен принос в решаването на общия проблем. Отделните глави са в логическа взаимовръзка и

последователност. Тази конструкция придава завършен характер на разработката, като позволява да се обхванат основните въпроси по темата, а съдържанието показва, че докторанта има ясна и точна представа за разглежданите проблеми.

Проучването обхваща 13 годишен период – от 2007 г. до 2020 г.

В разработката са използвани: научни публикации и трудове на български и чужди автори; информационни бюлетини на международни организации - ЕУРОСТАТ; доклади и бюлетини на Министерството на земеделието на България както и редица нормативни актове. Основна част от информацията е набрана чрез анкети сред земеделски производители, стопанисващи малки земеделски стопанства.

Емпирична информация за изследването е осигурена и от извадкови анкетни проучвания и дълбочинни интервюта, проведени на ниво предприятие, по изготвени от автора анкетни карти. Разработените от автора анкетни карти са представени в приложението на дисертацията.

При обработката на емпиричната информация е използван специализираният програмен продукт SPSS и статистически пакет на MS Excel.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

За целите на проучването е използвана литература от 129 заглавия, от които 60 на български език и 69 от чуждестранни автори. Литературният обзор е релевантен на изследвания проблем. Авторът е успял да систематизира съществуващи научни тези по проблема и да ги подчини на целите на собственото си изследване. Проучването почива на богат фактологически материал.

В първата част на разработката авторът изяснява теоретичните аспекти с акцент върху концептуална рамка за оценка на влиянието на ОСП върху конкурентоспособността на малките земеделски стопанства. Направен е опит за систематизиране и обобщение на голямото разнообразие от научни дефиниции относно съдържанието на понятието "малки земеделски стопанства" и определянето на единни прагове за тях. Проучвайки научните виждания по въпроса, докторантът ги пречупва през призматана на собственото си изследване, като се стреми да намери общи критерии с помощта на които да ги изследва и анализира. На тази основа са обосновани показателите за определяне на прага на земеделските стопанства. В своето изследване, авторът се спира основно върху три от тези показатели: използваната земеделска площ (ИЗП), размерът на вложения труд и икономическия размер на стопанството. В тази част на работата е представена дискусията на различни автори по същността на разглежданите въпроси, пречупени през изискванията на ОСП. Ясно е декларирана авторската позиция по тях. На практика в тази част на разработката е представен и коментиран творчески, целия категориен апарат, който има отношение към изследваната тема, а именно : Конкуренция, конкурентни предимства, конкурентоспособност. За целите на проучването е използван системния анализ. Измерването на равнището на конкурентоспособност се осъществява както на макро, така и на микро ниво. Използва се дедуктивен подход за идентифициране

на закономерностите, които протичат в изследваните обекти по отношение на тяхната конкурентоспособност. Поради липса на достатъчно данни за състоянието на секторната конкурентоспособност се използват метода на експертната оценка и анкетния метод. Пазработена е адаптирана методика за оценка на конкурентоспособността. Обосновани са и са представени показателите за оценка на конкурентоспособността на малките земеделски стопанства. Определени са пет типа показатели, с помощта на които да се извърши оценка на изпълнението на ОСП. Те са обстойно представени в дисертацията. Чрез регресионен анализ се търсят отговори на следните въпроси: Какво по сила е влиянието на субсидиите върху конкурентоспособността на стопанствата?, Каква е връзката между получените субсидии и постигнатата конкурентоспособност на стопанствата?, Повишаването на субсидиите води ли до повишаване на конкурентоспособността на стопанствата?, Каква е чувствителността на конкурентоспособността към нивата на субсидиране? Направен е задълбочен SWOT анализ при оценка на факторите, определящи конкурентоспособността на Малките Земеделски Стопанства.

Приложената , в глава Първа адаптирана методика, обслужва добре проучването. Събраната емпирична информация е умело използвана за успешното осъществяване на научното изследване.

Втора глава обхваща 33 страници и е озаглавена: „Влияние на ОСП върху равнището на конкурентоспособност на МЗС“. Практически тази глава представлява аналитичната част на дисертацията. Тя обхваща едно обширно и задълбочено проучване, където стриктно е приложена приетата методология и методика на изследването. Направен е подробен анализ и оценка на влиянието на ОСП и държавната подкрепа за постигане на конкурентоспособност на земеделския сектор. Извършен е анализ на подпомагането на малките земеделски стопанства и на приноса на различните механизми за тяхната подкрепа, в рамките на ОСП за периодите: 2007-2013 г. и 2014-2020 г. Оценено е влияние на субсидиите върху конкурентоспособността на малките земеделски стопанства. Като е използван богат фактологически материал, са направени верни обобщения и изводи, които произтичат от резултатите на анализа.

Глава трета - конструктивната част на разработката, е логическо продължение на изследователската теза, заложена във формулировката на дисертационния труд. В нея са набелязани някои основни стратегически насоки за развитие на конкурентоспособността на малките земеделски предприятия в условията на ОСП. Разкрити са силните и слабите страни , възможностите и заплахите за развитие на конкурентоспособността на малките земеделски предприятия. Обосновани са потенциалните възможности и са оценени основните нужди на малките земеделски стопанства, за развитие на тяхната конкурентоспособност. Посочени са възможности за развитие на конкурентоспособността на малките земеделски стопанства, чрез : тяхното реструктуриране, усъвършенстване на инвестиционната политика, иновации, ефективно управление на риска и прилагането на маркетинговия подход при управлението на стопанствата. Определен принос на автора в тази глава е

идентифицирането на основните нужди на малките земеделски стопанства и на проблемните области, свързани с предмета на изследване.

Заключението на дисертационния труд обобщава изводите и констатациите за резултатите от проведеното изследване. Те дават основание да се счита, че основната цел и задачите са постигнати, а тезата е потвърдена. Основните части на дисертацията следват в логическа последователност. Всяка предходна глава обслужва следващата, което придава на работата цялостен и завършен характер. За целите на изследването е събрана, обработена и анализирана богата по обем информация, която може да служи като база данни за бъдещи проучвания в тази насока. Използвани са подходящи методи и показатели за проучване и анализ, които обслужват много добре изследването и са гаранция за достоверността на получените резултати. Направените изводи и предложения имат подчертано научно-практически характер, с възможности за директно приложение в практиката.

6. Приноси на дисертационния труд.

Приемам като цяло справката за приносите в дисертационния труд на Николай Иванов Стефанов и ги считам като лично дело на автора. Към представените приноси ще добавя и още два:

-Разработена е адаптирана методика и подходящ инструментариум за анализ и оценка на Влиянието на ОСП върху конкурентоспособността на малките земеделски стопанства на Р. България

-Идентифицирани са основните нужди на малките земеделски стопанства за развитие на тяхната конкурентоспособност в условията на ОСП.

7. Критични бележки и въпроси.

Към автора имам някои несъществени бележки, които имат по-скоро технически и препоръчителен характер:

1.Изводите в разработката (стр. 118-120) са много на брой (12 броя), което в определени моменти води до ненужни повторения. Препоръчително е тяхното редуциране до 5-6 броя, така че да отразяват в обобщен вид най-важните моменти от конкретното изследване и да насочват вниманието към решаването на проблемите в конструктивната част на разработката.

2.Научният труд би могъл да спечели още от спазването на баланса между отделните глави - конструктивната трета глава можеше да е още по-голяма по обем в сравнение с предходните глави. Това би засилило креативния характер на разработката и би увеличило броя на приносите.

3.Представянето на използваната литература под черта приемам като не особено удачен. Той губи от обема на самата дисертация и е по труден за проследяване на използваната литература, в рамките на цялата работа.

4. В текста са използвани голям брой абривиатури и съкращения, които е

редно да се обяснят на отделно място, в началото на дисертацията.

3. Авторът прави добър критичен анализ и използва богат набор от литературни данни, при обсъждането на отделните категории, без да заявява категорично своето авторско мнение и собственото си становище. /вж. стр. 7 – 24 параграфите за размера на стопанствата в теоретичната част/.

4. Допуснати са незначителни правописни и технически грешки, които не променят смисъла на казаното.

Направените бележки и препоръки в никакъв случай не омаловажават постигнатите резултати в дисертационния труд. Те могат да бъдат полезни на автора в неговата бъдеща работа.

Въпрос: Изяснете същността на икономическите категории: Ефект, Ефективност, Доходност и Рентабилност и тяхната взаимовръзка с конкурентоспособността на земеделските стопанства.

8. Публикувани статии и цитирания.

Научно-изследователската и публикационната дейност на Николай Стефанов включва общо 3 публикации във връзка с дисертацията, направени през 2020 година и публикувани в Journal of Bio-Based Marketing.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд. Тук вероятно е допусната неволна техническа грешка, като е посочено, че дисертацията се състои от 6 глави, вместо от три глави, (вж. Автореферата – стр. 6)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторанта, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува **положително** и да присъди на НИКОЛАЙ ИВАНОВ СТЕФАНОВ образователната и научна степен “**доктор**” по научната специалност „Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли).

Дата: 25.03.2021 год.
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:
(проф. д-р В. Копривленски)

